

β') Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Δημ. Φωκάς, παρουσιάζων τὸ κατωτέρω βιβλίον τοῦ Νικ. Φωτεινοῦ εἶπε περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ τὰ ἑξῆς.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν μελέτην τοῦ κ. Νικολ. Φωτεινοῦ, συμβούλου τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Μαρίνος ὁ Τύριος, μέγας Ἑλλήν γεωγράφος καὶ σχεδιαστὴς τοῦ συγχρόνου ναυτικοῦ χάρτου*».

Ἡ μελέτη αὕτη ἐξεδόθη γαλλιστὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καταλαμβάνει 143 σελίδας καὶ ἀποτελεῖ μεθοδικὴν καὶ πληρεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν ὧσων περὶ τοῦ Μαρίνου ὁ κ. Φωτεινὸς εἶχεν ἐκθέσει εἰς τὸ περισπούδαστον καὶ γενικωτέρας μορφῆς σύγγραμμά του «*Ναυτικά*», τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἔτος 1955.

Ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν νέαν αὐτὴν ἐξαίρετον ἐργασίαν του ἐπιμένει νὰ ἀποδείξῃ βασίμως, ὅτι ὁ Μαρίνος ὁ Τύριος, ζήσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Α' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος μ.Χ., ὑπῆρξε μέγας πράγματι Ἑλλήν γεωγράφος. Κυριώτερον ὅμως ὁ κ. Φωτεινὸς ἀξιεπαίνως ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Μαρίνος εἶναι ὁ πρῶτος ναυτικὸς χαρτογράφος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅστις εἰσήγαγε τὸ σύστημα προβολῆς, τὸ ἐν χρήσει εἰς τὴν σημερινὴν ὑδρογραφίαν καὶ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Μερκάτορα.

Παρὰ τὴν μεγάλην καὶ πολύτιμον συμβολὴν του χαρακτηρίζεται ἐν τούτοις ὁ Μαρίνος ὡς ὁ ἀτυχεστότερος τῶν σοφῶν εὐεργετῶν, διότι σκληρὰ μοῖρα τὸν κατέτρεξε μέχρι τοῦδε, ὥστε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν σκιάν τῆς ἱστορίας, παρεγνωρισμένος, σχεδὸν ἄγνωστος. Ὁφείλεται τοῦτο κατὰ πολὺ εἰς τὸ ὅτι τὰ ἔργα του ἐχάθησαν χωρὶς νὰ εὐρεθοῦν ἔστω καὶ ἀτελῆ ἀποσπάσματα.

Τὴν σημασίαν ὅμως τοῦ ἔργου τοῦ Μαρίνου ἀποκαλύπτει ὁ κ. Φωτεινὸς μὲ τὴν ἐπίμονον καὶ φωτισμένην μελέτην τῶν πηγῶν εἰς ἣν ἐπεδόθη, ἰδίως δὲ τῆς «*Γεωγραφικῆς ὑφηγήσεως*» τοῦ Ἑλλήνος ἐπίσης καὶ ἐπιφανοῦς ἀστρονόμου καὶ γεωγράφου Κλαυδίου Πτολεμαίου. Ὁ τελευταῖος ἦτο κατὰ 30 περίπου ἔτη νεώτερος τοῦ Μαρίνου καὶ τὸν ἐγνώρισε προσωπικῶς, τὸ δὲ ἔργον του καὶ ἐμελέτησε καὶ διαρκῶς εἰς αὐτὸ ἀναφέρεται. Δευτέραν σχετικὴν πηγὴν συνιστᾷ καὶ ὁ Ἀραψ γεωγράφος Ἀλ-Μασσαούντι.

Ἀσαφεῖς εἶναι αἱ πληροφορίες περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ βίου τοῦ Μαρίνου. Ὑποτίθεται ὅτι ἡ οἰκογένειά του κατήγετο ἐκ Τύρου, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκρόμης τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐμπορικὴν καὶ ναυτικὴν ταύτην πόλιν, πιθανόν καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, θὰ ἔζησε τὰ περισσότερα ἔτη τῆς ζωῆς του ὁ Μαρίνος. Ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τῶν γεωγραφικῶν καὶ ναυτιλιακῶν ὁδηγιῶν, ποὺ συνε-

κέντρωσε, φαίνεται ἀσφαλὲς ὅτι καὶ πολὺ ἐταξίδευσεν ὁ Ἕλλην γεωγράφος. Ἄλλ' ἂν πτωχαὶ εἶναι αἱ βιογραφικαὶ εἰδήσεις περὶ τοῦ Μαρίνου, ὅμως, ὅπως ἐσημειώσαμεν, ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Γεωγραφικὴν του ὑφήγησιν ἀναφέρεται πολὺ εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἐκ Τύρου γεωγράφου, τὸ ὁποῖον διὰ μακρῶν ἀναπτύσσει, μολονότι ἦτο ἀρκούντως γνωστὸν εἰς τοὺς συγχρόνους ναυτικούς. Σημειώνει ὅπωςδὴποτε ὁ κ. Φωτεινός, ὅτι ἡ ἐκ μέρους τοῦ Πτολεμαίου ἀναφορὰ εἰς τὴν προηγηθεῖσαν ἐργασίαν τοῦ Μαρίνου δὲν γίνεται * πάντοτε μὲ τὴν εὐλαβῇ στάσιν ἀναγνωρίσεως τῆς μεγάλης ἀξίας του. Ἀφειδῆς ὁ Πτολεμαῖος, ὅταν πρόκειται περὶ ἀσημάντων καὶ λεπτομερειακῶν ἐπικρίσεων, εἶναι ἐν τούτοις κάπως φειδωλὸς εἰς ἐπαίνους. Γεγονὸς φαίνεται ὅτι ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Γεωγραφικὴν του ὑφήγησιν ἀνέπτυξε μὲν συστηματικώτερά τὴν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐργασίαν τοῦ Μαρίνου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπερρόφησε. Τοῦλάχιστον ὅμως δὲν παρέλειψε νὰ τὸν ἀναφέρῃ. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μὴ λησμονηθῇ ὁλοτελῶς ὁ διάσημος ἐκ Τύρου χαρτογράφος, τὸ λαμπρὸν πρωτοποριακὸν ἔργον τοῦ ὁποίου προβάλλει σήμερον διὰ τῆς ἐξαιρετοῦ μελέτης του ὁ κ. Φωτεινός.

*Αναπτύσσει πράγματι καὶ διὰ μακρῶν ἐρευνᾷ καὶ ἐπεξηγεῖ ὁ κ. Φωτεινὸς τὰ ἀκόλουθα ἐπιτεύγματα τοῦ Μαρίνου.

1. Τὰς καθαρώς γεωγραφικὰς του ἐργασίας, εἰς τὰς ὁποίας συνεκέντρωσε καὶ τὰς πρὸ αὐτοῦ θεωρίας καὶ γνώσεις ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἀτομικῶν του ἐρευνῶν καὶ νεωτέρων πληροφοριῶν κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ συγκέντρωσιν πολυτίμου γεωγραφικοῦ ὕλικου τῆς τότε οἰκουμένης.

2. Τὰς χαρτογραφικὰς του ἐπινοήσεις καὶ τὴν χάραξιν ναυτικοῦ χάρτου κατὰ τὴν παρ' αὐτοῦ προτεινομένην κυλινδρικήν προβολήν, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸν κ. Φωτεινόν, ἐσφετερίσθη ὁ Μερκάτωρ 15 αἰῶνας κατόπιν.

3. Τὴν βιογεωγραφικὴν του θεωρίαν, καθὼς καὶ τὴν θεωρίαν του περὶ τῆς δημιουργίας καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀνέμων.

4. Τὴν ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Μαρίνου χρησιμοποίησιν ὡς πρώτου μεσημβρινοῦ τοῦ διερχομένου διὰ τῶν Καναρίων νήσων (τῶν νήσων τῶν Μακάρων), ἀπωτάτου τότε σημείου πρὸς δυσμὰς τῆς γνωστῆς οἰκουμένης.

5. Ἀκόμη ὁ Μαρίνος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διαιρέσας τὴν οἰκουμένην εἰς 15 ὠρικὰς ἀτράκτους, ὁ πρῶτος ἀναγνωρίσας τὴν σημασίαν διὰ τοὺς ναυτιλλομένους εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν τοῦ παραλλήλου τῆς Ρόδου καὶ ἰδίως ὁ πρῶτος ἐπιλύσας τὸ λοξοδρομικὸν πρόβλημα.

Ὁ Πτολεμαῖος, ὑποδεέστερος τοῦ Μαρίνου, κατὰ τὸν κ. Φωτεινόν, ἠκολούθησε πιστῶς τὰ ἔχνη καὶ τὰς μεθόδους, ὡς καὶ τὸ πλούσιον ἐπιστημονικὸν ὕλικόν τὸ ὁποῖον ἐκληροδότησεν ὁ ἐκ Τύρου σοφός. Καὶ ἀποτελεῖ μὲν δεινὴν ἀπώλειαν

διὰ τὴν γεωγραφίαν, τὴν χαρτογραφίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν ἢ ἐξαφάνις αὐτουσίῳ τῶν ἔργων τοῦ Μαρίνου, ἀλλ' ἡ περὶ αὐτῶν ἐκτενὴς ἀνάπτυξις ἐκ μέρους τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἡ ἐνδελεχὴς καὶ προσεκτικὴ μελέτη τοῦ κ. Φωτεινοῦ, ἔστω καὶ ἀργά, τὸν ἀποκαλύπτουν καὶ τὸν ἀποκαθιστοῦν. Ἀποδεικνύεται πράγματι ὅτι ἡ χαρτογραφικὴ προβολὴ τοῦ Μαρίνου εἶναι ἔργον ἀποκλειστικῶς ἑλληνικὸν καὶ ἀποτελεῖ λαμπρὰν συνέχειαν τῶν ἑλληνικῶν ἐπιτεύξεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ὑδρογραφίας καὶ τῆς Ναυτιλίας γενικώτερον, ἐπιτεύξεων τὰς ὁποίας προέβαλε μὲ ἐξαίρετον τρόπον ὁ κ. Φωτεινὸς εἰς τὸ βραβευθὲν σύγγραμμά του: τὰ «Ναυτικά».

Ἡ περὶ τοῦ Μαρίνου ἐργασία τοῦ κ. Φωτεινοῦ ἔτυχεν εὐμενεστάτης κριτικῆς ἐκ μέρους διαπρεποῦς ἐκπροσώπου τῆς Γαλλικῆς Ὑδρογραφικῆς Ὑπηρεσίας, τοῦ Ἀρχιμηχανικοῦ Ὑδρογράφου τοῦ Γαλλικοῦ Ναυτικοῦ κ. R. Doniol, ὅστις ἀφιέρωσε 15 ὅλας σελίδας τοῦ περιοδικοῦ *Navigations*, ὄργάνου τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ναυτιλίας, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν διερεύνησιν τῆς μελέτης τοῦ κ. Φωτεινοῦ. Εἰς τὴν κριτικὴν του ταύτην ὁ κ. R. Doniol ἀναγνωρίζει ὅτι «χάρις εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Μαρίνου τοῦ Τυρίου εἰσαχθείσας τροποποιήσεις ἠδυνήθησαν οἱ ναυτικοὶ νὰ πλέουν λοξοδρομικῶς, τοῦλάχιστον εἰς τὴν Μεσόγειον λεκάνην, μόνην ἀληθῶς γνωστὴν τότε θάλασσαν». Καὶ περαιτέρω: «ἡ τιμὴ τῆς ἐπινοήσεως τοῦ ναυτικοῦ χάρτου ὁφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Μαρίνον τὸν Τύριον».

Καταλήγει δὲ μὲ τὴν ἔγκυρον διαπίστωσιν ὅτι «ὁ κ. Φωτεινὸς κατέστη ἄξιος τιμῆς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ὅλων τῶν ναυτῶν διὰ τὸ ἔργον τοῦτο διακαυσύνης καὶ φωτός». Ἀφ' ἑτέρου τὸ Ἀγγλικὸν περιοδικὸν «*Fairplay*», μνημονεῦον τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Φωτεινοῦ, συνιστᾷ τὴν μετάφρασιν καὶ δημοσίευσίν της εἰς τὴν Ἀγγλικήν. Τέλος ἡ διεθνοῦς φήμη Ἀρχαιολογικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τῶν Πάουλυ καὶ Βισσόβα δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν κ. Φωτεινὸν ἀναγνωρίζει τὸ ἀξιοπρόσεκτον τῆς μελέτης του.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐνόμισα χρέος μου νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν τὴν ἀξιόλογον μελέτην τοῦ κ. Φωτεινοῦ, τείνουσαν ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν κοινὴν ἀναγνώρισιν ἓνα σοφὸν Ἑλληνα γεωγράφον καὶ προόδουμον εἰς τὸν κλάδον τῆς Ὑδρογραφίας: Μαρίνον τὸν Τύριον.